

Výzkum tanečního publika

Porovnání diváků klasické a alternativní taneční scény

Daniela Zilvarová

Základní podmínkou procesu, v němž se jakýkoli objekt stává objektem estetickým, je přítomnost vnímatele – v tanečním světě tedy diváka.¹ Po teoretické stránce je fenomén divadelního, potažmo tanečního publika zkoumán v několika publikacích², avšak pokusy o jeho praktické zachycení pomocí kvantitativního výzkumu prozatím v české kotlině nepadly na úrodnou badatelskou půdu. Přitom je to s podivem, neboť i sociolog Jan Cigánek soudí, že právě divadelní publikum by mělo být podrobena sociologickému pozorování, jelikož je oproti publiku literárnímu snadněji vymežitelné, a to díky faktu, že je časoprostorově shromážděno. „*Vztah jeviště–publikum je natolik zjevnou a pozorovatelnou sociální interakcí, že vynucuje otázky po přímém a nepřímém vlivu publika i na podobu a tvar umělecké stylizace na jevišti.*“³

Pokusila jsem se tedy částečně zaplnit tato bílá místa na poli sociologie tance a zmapovat taneční publikum. Jenže jaké publikum zvolit jako onu reprezentativní sortu určenou ke zkoumání, když je paleta divadel s tanečním repertoárem tak pestrá a odlišná, což platí i o příjemcích tohoto druhu umění? Právě tato myšlenka mě přivedla k rozhodnutí porovnat taneční publikum tzv. tradičního Národního divadla s publikem divadla Ponec, které se profiluje jako

¹ Více na toto téma např.: ZUSKA, V. *Estetika : Úvod do současnosti tradiční disciplíny*. 1. vyd. Praha : Triton, 2001, 132 s.

² Za všechny uvádím následující: HOŘÍNEK, Z. *Divadlo a divák*. Praha : Ústř. kult. dům železničářů, 1983, 81 s.; MAYDL, P. *Psychologie a sociologie divadla. Nástin problematiky*. 1. vyd. Praha : SPN, 1978, 128 s.; HLAVICOVÁ, L. *Úvod do problematiky sociologie divadla*. Praha, 2006. Diplomová práce. katedra sociologie. UK v Praze.

³ CIGÁNEK, J. *Úvod do sociologie umění*, s. 35.

scéna pro současný tanec, porovnat tedy divácké smýšlení o baletu a současném tanci. I přes riziko jistého zjednodušení jsem použila označení „balet“ pro veškerá představení na repertoáru Národního divadla a pojem „současný tanec“ pro představení uváděná v Ponci. Základní hypotéza, kterou jsem se rozhodla kvantitativním výzkumem ověřit, tedy zní: Existují odlišnosti mezi tanečním publikem Národního divadla a divadla Ponec.

Sběr dat probíhal ve zmíněných divadlech na jaře roku 2008 za pomoci asistentů, kteří rozdávali příchozím divákům dotazníky, jež pak oni sami vyplnili. Zvolená anketní metoda má sice svá úskalí (není tlak na respondenta, aby dotazník vyplnil, respondent nemusí porozumět otázce a způsobu vyplnění, navíc může konzultovat své odpovědi s dalšími osobami, čímž dochází ke zkreslení; anketu vyplňují pouze určité skupiny respondentů, výsledky tak nejsou reprezentativní a nedají se zobecnit na celou populaci apod.), avšak i přes to je nejefektivnějším a nejlevnějším způsobem sběru dat (oslovení největšího možného počtu respondentů za nejkratší možnou dobu).

Největší problém spočíval ve volbě představení, během kterých měl výzkum probíhat. V Národním divadle, které má rozmanitý repertoár zahrnující jak tradiční tituly zpracované klasicky i moderně, tak i soudobé kusy, byla zlatou střední cestou volba představení *Romeo a Julie* v choreografii Youriho Vămose. Sběr dat probíhal 30. března 2008 na odpoledním a večerním představení a z rozdaných dotazníků jich bylo vráceno a řádně vyplněno celkem 474, návratnost se pohybovala nečekaně vysoko kolem 55%. Jelikož je divadlo Ponec kapacitou hlediště mnohem menší, probíhal tam sběr dat na šesti představeních v průběhu měsíce dubna a května. Zde byl příčinou zkreslení nereprezentativní výběr titulů (dvakrát představení souboru Junior Domino Dance Company, dvakrát večer studentů choreografie na HAMU, premiéra a repríza choreografií Kristýny Celbové a Dory Hošťové), aby totiž mohli diváci dotazník vyplnit, bylo nutno vybrat titul s přestávkou, čemuž nevyhovovala některá typická „poncovská“ představení.⁴ Z Ponce bylo zpracováno 263 dotazníků, návratnost zde dosáhla dokonce přibližně 70%. Analýza dat proběhla na celkovém počtu 737 řádně vyplněných dotazníků pomocí statistického programu SPSS.

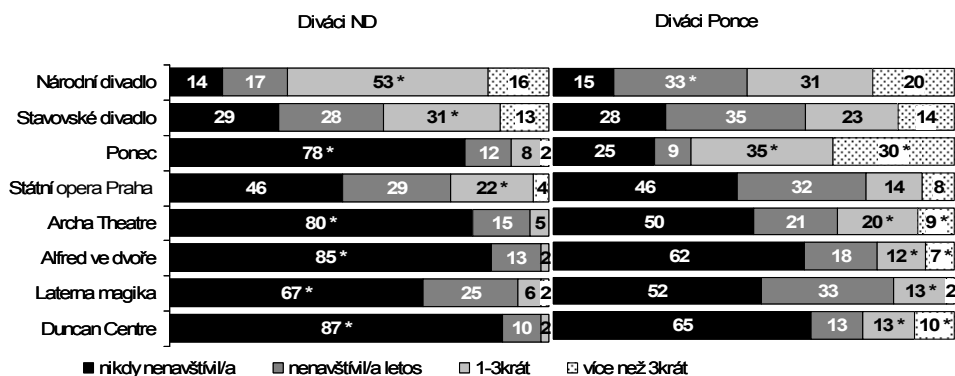
Obsahem dotazníku byly kromě stěžejních otázek týkajících se postoje respondenta k baletu a současnému tanci také dotazy na kulturní zázemí, četnost návštěv tanečních představení v různých pražských divadlech, ale také otázky marketingového rázu – odkud se diváci o představení dozvěděli, jak získali vstupenku. Nechyběly ani socio-demografické otázky potřebné pro hlubší ponoření se do analýz získaných informací (pohlaví, věk, vzdělání, taneční vzdělání,

⁴ Např. titul *Holdin'Fast* souboru současného tance DOT504.

povolání, ekonomická situace, politická orientace, bydliště). Pro rozsáhlost výzkumu bude uveřejněna jen nejzásadnější a nejzajímavější část analýzy.

NÁVŠTĚVNOST TANEČNÍCH PŘEDSTAVENÍ A JINÝCH KULTURNÍCH AKCÍ

Součástí dotazníku byla i otázka, která z nabídky osmi pražských divadel respondenti za posledních dvanáct měsíců navštívili za účelem zhlédnutí tanečního představení.⁵ Vycházela jsem z předpokladu, že návštěvníci sledovaných divadel budou i jinde vyhledávat spíše podobné typy představení, na jaké jsou zvyklí „ve svém“ divadle. Očekávala jsem tedy, že publikum Národního divadla zavítá na taneční představení spíše do Stavovského divadla či do Státní opery než do divadel, v nichž je uváděn současný tanec. Divadlo Archa, Alfred ve dvoře či Duncan Centre by tedy teoreticky mělo spíše navštívit publikum Ponce. Výsledky výzkumu tuto domněnku potvrdily, i když ne jednoznačně, jak je vidět i z následujícího grafu, kde čísla s hvězdičkou představují statisticky významné odlišnosti na hladině $\alpha = 0,05$.

O3: Pokuste si vzpomenout, které divadlo jste za účelem zhlédnutí tanečního představení navštívil/a za posledních 12 měsíců?

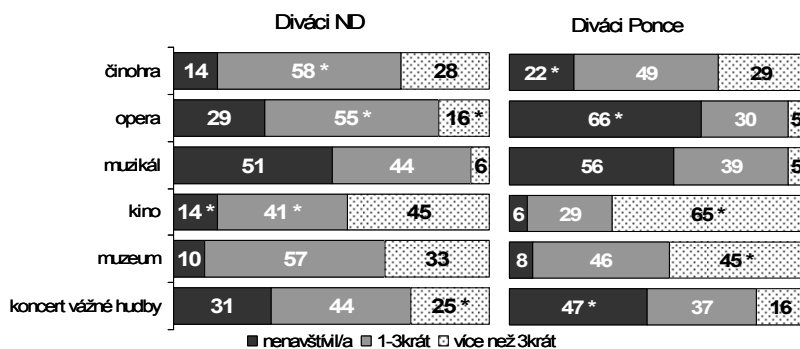
Odpovědělo v průměru 272 respondentů z ND a 178 respondentů z Ponce.

Respondenti z Národního divadla opravdu spíše preferují taneční představení uváděná v Národním a Stavovském divadle a ve Státní operě. Do těchto prostorů zavítají poměrně často i diváci Ponce, ačkoli i relativně častěji než diváci Národního divadla vyhledávají scény současného tance. Data tímto poukázala na další zajímavou souvislost. Publikum divadla Ponec ve větší míře vykazuje znalost repertoáru obou druhů divadel. Oproti tomu přibližně 80 %

⁵ V nabídce divadel bylo vybráno: Národní divadlo, Stavovské divadlo, Státní opera Praha, Ponec, Archa, Alfred ve dvoře, Duncan Centre a Laterna magika. Varianty odpovědi: nikdy nenavštívil, nenavštívil letos, 1-3krát, více než 3krát.

respondentů Národního divadla nikdy nenavštívilo divadlo, v němž je současný tanec uváděn.

Zajímavé porovnání nabízí analýza otázky dotazníku zaměřené na návštěvnost jiných kulturních akcí (činohra, opera, muzikál, kino, muzeum, koncert vážné hudby) za posledních 12 měsíců.

O4: Vzpomeňte si, prosím, zda jste v posledních 12 měsících navštívil/a některou z následujících akcí. Odpovědělo: v průměru 345 respondentů z ND a 207 z Ponce.

Z výsledků totiž vyplývá, že respondenti z Národního divadla v uplynulých 12 měsících relativně častěji navštívili alespoň jednou jak činoherní, tak operní představení, stejně tak i muzikál a koncert vážné hudby. Relativně více diváků z Ponce navštívilo za uplynulých 12 měsíců více než třikrát kino a muzeum, avšak nezašli na činohru, operu a ani na koncert vážné hudby. V porovnání s předchozím grafem můžeme tedy zjednodušeně konstatovat, že publikum Národního divadla tvoří všeobecněji kulturně zaměřeni diváci, návštěvníci Ponce mají naopak větší přehled a zkušenost s tanečními představeními.

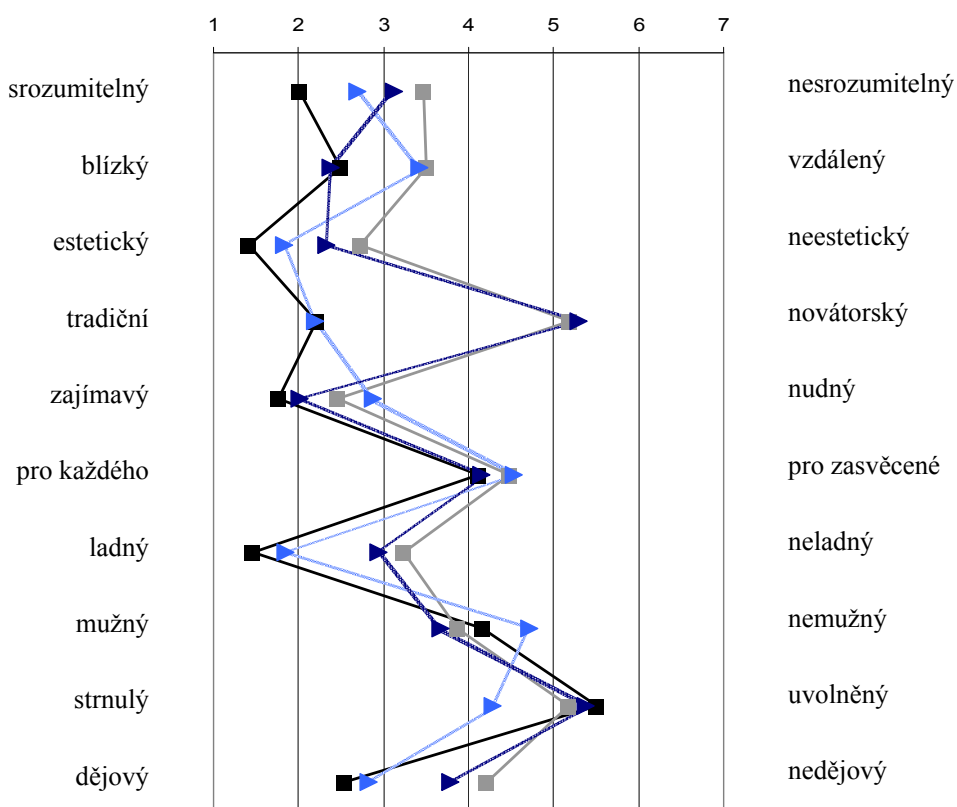
BALET VERSUS SOUČASNÝ TANEC

Stěžejní otázka dotazníku se zabývala postojem respondenta k baletu a současnému tanci, přičemž nejdůležitější nebylo ani tak respondentovo hodnocení navštíveného druhu tance, ale naopak jeho soud o druhém zkoumaném fenoménu. Pojmy balet a současný tanec měl jedinec posoudit pomocí baterie protichůdných přídavných jmen, mezi nimiž byla umístěna sedmibodová škála. Kromě všeobecných dvojic pojmů, zjišťujících vnímání charakterističnosti těchto druhů tance (estetický–neestetický, ladný–neladný, mužný–nemužný, strnulý–uvolněný, dějový–nedějový, tradiční–novátorský), byly zařazeny i kombinace sledující jedincův osobní postoj (srozumitelný–nesrozumitelný, blízký–vzdálený, zajímavý–nudný, pro každého – pro zasvěcené), který by případně mohl naznačit či odůvodnit respondentovo hodnocení tance v první skupině

přídavných jmen. Někaké vyhraněné či výrazně negativní soudy o jistém tanci mohou být způsobeny jeho neznalostí, nezájmem o něj (zvolení varianty: vzdálený, nesrozumitelný, nudný, pro zasvěcené).

Pokud by se měla potvrdit domněnka o odlišnosti publika obou scén, měli by diváci obou divadel i odlišně hodnotit oba druhy uměleckého tance. Očekáváme tedy volbu pozitivněji laděných přídavných jmen vztahujících se k navštívenému druhu tance a naopak negativnější soudy o onom druhém. Výsledky jsou znázorněny v následujícím grafu:

POSTOJ RESPONDENTŮ NÁRODNÍHO DIVADLA A PONCE K BALETU A SOUČASNÉMU TANCI

Hodnoty v grafu – aritmetický průměr.

Odpovědělo v průměru 332 respondentů z ND a 220 z Ponce.

- ND – balet
- ND – současný tanec
- ▲— Ponce – současný tanec
- ▲— Ponce – balet

I přes to, že oba pojmy, balet a současný tanec, byly hodnoceny respondenty